

עומק הפשט עיונים ברש"י

על פי 'לקוטי שיחות' בדרך י'

פ' לך-לך

הערות והארות יתקבלו בברכה בטל'
08-6882799 / 050-4125205
או במייל rizs@neto.bezeqint.net
ניתן גם להזמין לפרשיות נוספות

כל הזכויות שמורות

תוכן העיונים

(א) "ויבוא הפליט" (יד, יג) – ומפרש רש"י: "זה עוג שפלט מדור המבול". כיצד באמת ניצל עוג? / בדרך הפשט לא מסתבר כלל שהמבול היה רק בחו"ל ולא בארץ ישראל (וראיה לדבר מ"חמי טבריא") / לפי הפשט משמע שמי המבול לא היו רותחים, ולכן יכול היה עוג להתקיים

"ויבוא הפליט ויגד לאברם העברי והוא שוכן באלני ממרא האמרי אחי
אשכול ואחי ענר והם בעלי ברית אברם" (יד, יג)

ויבוא הפליט – לפי פשוטו זה עוג שפלט מן המלחמה,
והוא שכתוב 'כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים',
וזהו 'נשאר', שלא הרגוהו אמרפל וחבריו כשהכו את
הרפאים בעשתרות קרנים. תנחומא. ומדרש בראשית רבה:
זה עוג שפלט מדור המבול, וזהו 'מיתר הרפאים' שנאמר
'הנפילים היו בארץ וגו':

סתם רש"י ולא פירש כיצד ניצל עוג מהמבול, שמחה כל בשר מתחת השמים; והרי
עוג לא היה מאלו שנכנסו לתיבת נח!

ובדברי דוד (להט"ז) על רש"י כאן מבאר בב' אופנים:

(א) "נצטננו צידי התיבה ושם היה עומד". - ומקורו בדברי הגמרא¹.

(ב) "ויש מאן דאמר דבארץ ישראל היה, דשם לא היה המבול". - וכן מצינו בפירוש
רש"י על הש"ס² שעוג ברח לארץ ישראל.

וממשיך הט"ז, דלכאורה קשה על התירוץ השני, שהרי "אף שבארץ ישראל לא
נפתחו המעינות, אבל המים נתפשטו בכל העולם" ! ומיישב, "ואפשר שהיה איש גבוה,
והיה יכול לעמוד על איזה הר" – עד כאן דבריו.

1. זבחים קיג, ב.

2. נדה סא, א ד"ה עוג.

ויש לחקור ולברר, כיצד היא הדרך המתאימה ביותר לבאר הענין אליבא דרש"י בפירושו על התורה, שדרכו היא "פשוטו של מקרא" דוקא, וכדלקמן.

טבריא – בארץ ישראל, והרי אררט – בחו"ל

ונפתח בהתירוצי השני – שהמבול לא היה בארץ ישראל:

בענין זה נחלקו גדולי עולם בגמרא³, ובמדרשים⁴.

ובבירור שיטת רש"י בפירושו על התורה ("פשוטו של מקרא") – נראה פשוט שלדעתו המבול היה בכל העולם, גם בארץ ישראל; כי, אם נאמר שהמבול ירד בכל העולם ורק בארץ ישראל לא ירד – הרי זה דורש נס מיוחד, ואיך יתכן שהכתוב העלים נס זה?!

ועוד זאת: אם המבול לא היה בארץ ישראל – למה נחה התיבה דוקא בהרי אררט? היה לה לנוח בארץ ישראל!

כלומר:

אמנם מסתבר שגם לפי השיטה שלא ירד מבול בארץ ישראל, מכל מקום המים שירדו בארצות מסביבה זרמו ונכנסו גם בתוכה (וכ'דברי דוד' הנ"ל) -

אבל סוף סוף, מובן שלא היו בארץ ישראל מים רבים כל כך כמו באותן הארצות שבהן ירד המבול מלכתחילה, וממילא קלו המים שם יותר מוקדם.

ומעתה: בשלמא אם נאמר שהמבול ירד גם בארץ ישראל – מובן למה נחה התיבה על הרי אררט דוקא, כי מכיון שהיו מההרים הכי גבוהים, הרי כשהתחילו המים לחסור נחסרו לראשונה במקום הכי גבוה, ושם היה המקום הראשון שיכולה התיבה לנוח; אבל אם נאמר שהמבול לא ירד בארץ ישראל – היתה התיבה צריכה לנוח בארץ ישראל, ששם חסרו המים מהר יותר!

3. זבחים קיג, א.

4. ראה בראשית רבה פל"ב, י. פל"ג, ו. פרקי דר' אליעזר פכ"ג. ועוד.

ומלבד כל זה – מצינו מפורש בדברי רש"י, על הפסוק "ויסכרו מעינות תהום וארובות השמים"⁵: "כשנפתחו כתיב 'כל מעינות', וכאן אין כתיב 'כל'; לפי שנשתיירו מהם אותן שיש בהם צורך לעולם, כגון חמי טבריא וכיוצא בהן". והרי טבריא היא בארץ ישראל!⁶

רתחו ונחו – או שמעיקרא לא רתחו?

ומעתה מובן לכאורה, שלשיטת רש"י בפירושו לתורה אין לפרש שעוג ניצל מן המבול משום שהיה בארץ ישראל – משום שב"פשוטו של מקרא" היה המבול גם בארץ ישראל.

ומה שנשאר לנו הוא התירוץ הראשון – שעוג ניצל על ידי שהיה עומד בצידו התיבה.

ובפרטיות יותר:

בגמרא איתא⁷ לגבי אנשי דור המבול – "ברותחין קלקלו וברותחין נידונו". והראיה על זה – מגזירה שווה: "כתיב הכא 'וישוכו המים'⁸, וכתיב התם 'וחמת המלך שככה'⁹". ומפרש רש"י: "חמת המלך שככה – נחה מרתחו, הכא נמי מים נחו מרותחין".

ומקשה הגמרא על זה – אם מי המבול היו רותחין, כיצד נתקיימה התיבה? וכיצד נתקיים עוג? ומיישבת: "נס נעשה להם שנצטננו בצידו התיבה", והיינו, שהמים שבצידו התיבה נצטננו מרתיחתן, וכך התקיימה התיבה, ובאותם מים עמד עוג.

אמנם רש"י לא הביא לנס זה – שהמים שבצידו התיבה הצטננו – בפירושו על התורה, ונראה לומר שלשיטתו קושיא מעיקרא ליתא, כי לפי "פשוטו של מקרא" לא היו המים רותחין, כדלקמן.

5. נח ח, ב.

6. בחזקוני, משכיל לדוד ובאר בשדה נדחקו ליישב דברי רש"י עם השיטה שהמבול לא ירד בארץ ישראל, אך פשטות דברי רש"י לא משמע כדבריהם. –

ולחוסף עור, שהשיטה שהמבול לא ירד בא"י מיוסדת היא בפסוק ביחזקאל (כב, כד) "ארץ לא מטהרה היא ולא גושמה ביום זעם"; ובפירוש רש"י על הפסוק פירש אותו באופן אחד (ולא בשייכות למי המבול).

7. סנהדרין קח, ב. זבחים קיג, ב.

8. נח ח, א.

9. אסתר ז, י"ד.

"שוך חמת" המים (הפושרים)

בפירושו על הפסוק הנ"ל: "וישוכו המים" – מפרש רש"י: "וישוכו, כמו 'כשוך חמת המלך', לשון הנחת חמה". ולפום ריהטא נראה, שכוונתו כדברי הגמרא – שהמים היו רותחין ועכשיו נחו מרתיחתן¹⁰.

אך כד דייקת בלשון רש"י, נראה שאין כוונתו כדברי הגמרא – שהרי את עיקר דברי הגמרא, "ברותחין נידונו", לא העתיק רש"י כלל; ולכן נראה שכוונת רש"י היא פשוטו כמשמעו, שהמים נחו ו"נרגעו" (ממה שלפני זה התגברו), בדוגמת "שוך חמת המלך" שפירושו שהמלך נח ו"נרגע" מכעסו, ואין לדבריו שייכות עם חמימותם של המים¹¹.

ומעתה מסתבר בדרך הפשט שהמים לא היו רותחין, שעל ידי זה מובן כיצד התקיימה התיבה, וכן כיצד התקיים עוג שעמד בצידי התיבה; ומה שחידשה הגמרא שהמים שבצידי התיבה נצטננו – לכאורה אינו מיושב בדרך הפשט, כי לא מצינו רמז לנס גדול זה בלשון הכתוב.

וכן משמע לכאורה מזה שהדגים לא נשמדו על ידי המבול¹². וכן נוטה לשונו של רש"י בכמה מקומות¹³, שהמים היו חזקים אך לא רותחים.

ודברי רש"י הנ"ל בענין המעיינות ד"חמי טבריא" שנפתחו בעת המבול ונשארו גם לאחר מכן – יש לפרש בפשיטות, שהחמימות שבהם אינה תוצאה של המבול, אלא שמים אלו היו חמים עוד קודם לכן (כשהיו מתחת לארץ), ואין זאת אלא שעל ידי המבול נפתחו.

[אך צריך עיון ממה שכתב רש"י בטעם שהתיבה היתה מ"עצי גופר"¹⁴, שהוא "על שם גופרית שנגזר עליהם להמחות בו" – שזמה משמע לכאורה¹⁵ שבתוך מי המבול היתה מעורבת "גפרית" המחממת את המים¹⁶.

10. וכן פירש הרא"ם.

11. ראה גם בבאר בשדה על רש"י שכן פירש.

12. כדברי רש"י בפ' נח ז, כב. אבל ראה רמב"ן שם, כג.

13. ראה נח ו, יד. ז, יב.

14. נח ו, יד.

15. וראה נחלת יעקב שם.

16. וראה פרש"י וירא יט, כד.

ועוד להעיר, לענין אופן הצלת עוג מהמים – ממה דאיתא בתרגום יונתן בן עוזיאל על אתר, שעוג יושב מעל התיבה והיה כיסוי על ראשו, שלפי זה אפשר אולי ליישב זאת אפילו לפי השיטה שהמים היו רותחים. ועדיין צריך עיון].

(חלק י – נח ג)

לעילוי נשמת

הרה"ג הרה"ח ר' אברהם יצחק ע"ה

בן – יבלחט"א – הרה"ח ר' צבי משה

לסקר

נלב"ע י"ב מרחשון תשס"ה

*

תנצב"ה